

Anna Jobér: Skolan och dess olika brukarperspektiv

www.skolaochsamhalle.se/flode/skolpolitik/anna-jober-skolan-och-dess-olika-brukarperspektiv/

Malin Ideland

I den allmänna debatten förs nu en diskussion om vad det är för bild av Sverige som berättas och hur den används i den politiska argumentationen. Men vad är det egentligen för berättelser som brukar berättas om skola och utbildning och vad gör dessa med våra uppfattningar om hur det står till och vad som borde göras? Anna Jobér efterlyser ett kritiskt brukarperspektiv i skoldebatten. (red)

Brukarperspektivet – ja så brukar vi kalla ett perspektiv där vi tar fasta på hur en brukare själv ser, uppfattar och uttrycker en situation.

Men med ett för alltid förändrat presidentlandskap blir begreppet *brukar* helt satt ur spel. När någon med makt talar om att "så här brukar det vara" eller "så här brukar vi göra" så innebär det att verkligheten förskjuts. Oavsett om det är sant eller inte så förändrar det verkligheten och det som vi uppfattar som verklighet. För tänk om det är så att alla i Mexiko brukar utföra kriminella handlingar? Tänk om vi i Sverige brukar ha problem med alla invandrare?

För att hantera det vi ser ske idag kanske vi kan ta brukarperspektivet till hjälp? Det vill säga ett synsätt som tar fasta på hur en brukare själv ser, uppfattar och uttrycker en situation. Ett brukarperspektiv utgår på det sättet inte utifrån hur det brukar vara utan hur brukaren vill vara. Även om det ofta sammanflätas i våra liv så är det en avsevärd skillnad.

Just nu forskar jag kring två olika projekt, det första handlar om ett förändrat utbildningslandskap, just nu är privat läxhjälp i fokus. Jag använder mig av aktör-nätverks teori för att förstå hur makt sker, blir till och hur idéer, diskurser och system blir starka genom vardagliga handlingar och tankar. Jag gör det genom att studera det som, så att säga, brukar vara. I detta projekt undersöker jag hur privat läxhjälp kunde bli ett inslag i det svenska utbildningslandskapet, vilka problem privat läxhjälp säger sig kunna lösa och vilka problem som privata läxhjälpaktörer säger brukar finnas i skolan. Bland annat menar några att de som ofta använder sig av privat läxhjälp är barn med särskilda behov, i en dagstidningsartikel för några år sedan säger en läxhjälpföretagare "att minst 90 procent av hennes kunder hade barn med särskilda behov". Enligt artikeln så oroade sig nu företagaren stort för "vad som skulle hända med de stackars barnen efter nyår" när läxrut skulle tas bort. Intressant att lägga till i detta sammanhang är att de flesta som använder sig av privat läxhjälp i

Stockholmsregionen bor i Danderyd. Men, nej, det är troligtvis inte sant att de som bor i Danderyd har en överrepresentation av barn med särskilda behov. Det finns dock en intressant parallell här till Mikael Holmqvist studier om Djursholm där dyslexi-diagnosen är överrepresenterad. Men när aktörer i utbildningslandskapet säger att så här brukar det vara, då sker det något med vår uppfattning av verkligheten.

Samma form av skev eller vilseledande argumentation ser jag i ett annat forskningsprojekt som jag bedriver. En brukar säga att Kina klarat PISA-resultaten väl. Det är inte sant. Små delar av Kina har klarat PISA bra, men inte hela Kina. Man har inte genomfört PISA i hela Kina, bara i år stora moderna storstäder och med vad jag tror s.k. *No 1 schools*. Det är i alla fall vad forskare tror sig veta, vi vet faktiskt inte vilka delar av Kina som gjort testen. Kina har enligt vissa avtal med OECD som gör att de får göra test utan att publicera resultaten. Det återstår att se om detta stämmer, och om det vi brukar säga om Kina kan stämma. Jag kommer att fortsätta undersöka detta, men också hur Kinas inblandning i OECD och PISA kan påverka det svenska utbildningslandskapet. Men poängen här är inte PISA utan poängen här att en (bland andra Skolverket) brukar säga att Kina presterar bra i PISA. Det är rent felaktigt att uttrycka sig på detta sätt. Men när vi upprepade gånger säger att så här är det i Kina så sker något med vår uppfattning av verkligheten. Bilden av världen och hur en brukar förstå den, förskjuts, förändras, oavsett om det är sant eller inte.

Det blir utifrån detta avgörande att vi försöker beskriva en verklighet, eller snarare multipla verkligheter utifrån ett brukarperspektiv och att vi tar fasta på hur en brukare själv ser, uppfattar och uttrycker en situation. Med andra ord, det brukar inte vara på ett visst sätt, det brukar vara på en mängd sätt. Ja det kan tyckas besvärligt att verkligheten är multipel, att det inte finns något som är brukligt. Och ja det blir besvärligt (men härligt!) i ett klassrum, att som lärare behöva utgå ifrån hur var och varenda elev själv ser, uppfattar och uttrycker en situation.

För visst skulle det kännas tryggt ibland när det krisar att tänka att det finns sätt som vi brukar göra på? Visst vore det skönt att säga att "så här brukar vi göra". Men jag vill våga tänka annorlunda. För det första, det här med kriser, är det inte något vi brukar säga? Det kanske inte är kris? Och för det andra, en verklighet som är flexibel och multipel, är det inte det som är trygghet? Är det inte då vi har störst chans att lösa framtidens utmaningar? Att låta vårt samhälle stanna i hur det brukar vara, i vad som är brukligt att göra, tänka, det är inte ett samhälle som jag vill låta mina egna eller andras barn växa upp i.

Jag menar att vi behöver ta ett brukarperspektiv med utgångspunkt i att finns en mängd sätt i hur det brukar vara. Ett perspektiv som handlar om det vardagliga, i klassrum, på jobbet eller på bussen, att se den verklighet och makt som vi kan skapa i våra egna vardagliga liv, i det som brukar vara. Jag tror att ett sådant brukarperspektiv skapar möjligheter att inte bara se en tillrättalagd framsida, en tillrättalagd bild över hur det brukar och ska vara. Det skapar också möjligheter för människor att vistas i det tankspridda, bakom "fel" dörr, i alla sina sidor av mänsklighet.

De som inte kan vistas någon annanstans än på
sin framsida
de som aldrig är tankspridda
de som aldrig öppnar fel dörr och får se en skymt
av Den Oidentifierade –
gå förbi dem!"

Ur dikten *Guldsteket* av Tomas Tranströmer (*För levande och döda*, 1989)

Anna Jobér jobbar som universitetslektor i naturvetenskapernas didaktik vid Malmö Högskola.

Relaterade